

polja

časopis za kulturu, umetnost
i društvena pitanja

novi sad — godina
XXIII — cena 10 din

avgust
septembar '77

222-223

slavko almažan O POEZIJI (1) sonja manojlović PRECIZNOST (1) jovica aćin SAN ILI LUDILO (2) pero zubac TRENKE (6) dušan pajin NUŽNO I SLUČAJNO (7) tomaž kralj LJUSKE NAIZGLED ZABORAVLJENOG ZMAJA (9) petar ljubojev DOBA SLIKA I SLIKOVNICA (10) niko grafenauer NA IZVORU PESNIČKE UMETNOSTI (14) ratko orozović DVE PESME (16) milan komnenić O POEZIJI ATANASA VANGELOVA (17) atanas vangelov PESME (18) andrej živor DVA ZAPISA (19) branko letić BASCICA SITNIM TRNJEM OGRAĐENA (19) hans magnus encensberger PESME (22) miodrag racković DOBROLJUBOV KRAJ TELEFONSKOG APARATA (23) marko nedeljković PROBLEMATIZOVANJE LIKOVNE KRITIKE (26) zoran pistotnik CINIŽAM I REVOLUCIJA (28) slavko gordić POEZIJA I JEZIK (29) efitim kletnikov USAMLJEN ČOVEK GLEDA S BRDA PEJZAZ KRAJ REKE (29) mladen srđan volarević, budimir žižović, selimir radulović, petru krdu (30) NOVE KNJIGE (31) sava stepanov LIKOVNI NOTES (35) sead begović CEMENTIRANI (36) joan flora SNEBITVANJE OBIČNOG ČOVJEKA (36)

likovni prilozi na stranama: 1, 3, 5, 8, 9, 11, 12 i 13; skulpture milana trkulje

likovni prilozi na stranama: 15, 21, 22, 24 i 33; karikature brnistlava radoševića

O POEZIJI

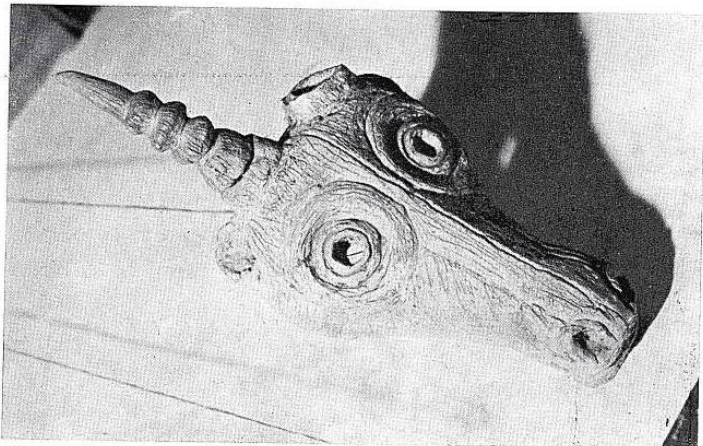
slavko almažan

Kad mi Englezi pišemo
Retko govorimo o tradiciji reče Eliot
Ali vi se morate odlučiti reče Gotfrid Ben
Ne postoje dve vrste poezije
Postoji samo jedna reče Lotreamon
Valja videti reče Gijom Apoliner
Razmotrimo malo ove tajne reče Pol Valeri
Pišite brzo da se ne biste zaustavili reče Andre Breton
A šta će biti na polju gramatike upita se Ungareti
Ne upotrebljavaj nijednu suvišnu reč reče Ezra Paund
Opet ste profesor reče Artur Rembo

Velika je sudbina poezije reče Bodler
Poezija je proizvodnja reče Majakovski
Pisati je đavolski posao reče Matić
I tu ima neke istine reče Dilen Tomas

Ništa se ne može dogoditi što po prirodi
Prevazilazi meru čoveka reče Sen Džon Pers
Ali vreme nije u našim rukama reče Miodrag Pavlović
Šta da Vam još kažem najzad će Rilke

Pitaju te uvek iznova zašto pišeš pesme reče Vasko Popa
Ne boj se kaže Istorija koja je najstariji pesnik

PRECIZNOST

sonja manojlović

STAROST

Starost nas razmiče
jedne od drugih
poput lepezastog zavoja na koljenu
koje još mora na mnoga mjesta stići

Jutro bje svjež
S prohladnim rumenilom na obrazima
Otmjenu obukosmo halju

O — aoristi! Obratanje tijela
Zablje izvinuće kralježaka — stopala uz glavu
priljubljena
A sada hitnut kotač nestaje na horizontu
Sad švičkaju konsonanti!
U crnoj rupi vokal bdi
Na vršku igle spi
Ima li spol vlastito ime umilni smisao
dobra i zla
Mi uzdižemo kult motrenja

PRECIZNOST

Sačmu u tvoju lijevu nozdrvlu
Točka rasprskavanja u vijesti!
Tako nagon uvježbava čuđenje
Antropološki križić na svaki zub
u Newtonovoj jabuci
tako
tako i tako zlato i srebro pridjeva
Nevažno je biti drugačiji
Nevažno je biti isti
O sancu moji planci!
Krvoliptanje iz budućnosti
— sačma iz vrtoglavih visina!
Kao kratak hitac u ljusku stopala.

reči, momenat fetišizma »slova«, fetišizma *grammata*. Kako je Niče već ustanovio da gramatika ima neke veze s fetišističkom instancom jezika, zar Hajdeger, iako pokušava da pokaže svu prazninu fetišističke vere u gramatiku, ne previda da je gramatika upravo neminovan učinak fetišizacije jezika, fetišizacije »slova«. Niče bi rekao da se ta fetišizacija zbiva baš u Hajdegerovom ontološkom odnosu prema jeziku. Hajdegerovom pitanju o »bivstvovanju i jeziku« Niče protivstavlja odgovor da se *bivstvovanje*, njegov pojam, iznedrilo iz metafizike jezika. Koliko god pod pojmom bivstvovanja bio ili ne supsumiran pojam bivstvujućeg (ontičko je stupilo na mesto ontološkog, tvrdi Hajdeger), »bivstvovanje« ostaje izvestan odlučan potez unutar onto-teologije. Dvojniki »bivstvovanja« je, za Ničea, sam pojam boga, i oboje su samo učinci jezika. Protiv tih učinaka jezika ustaje Ničeova »Dionisova filosofija«, njegov dionizijski govor. Sada je prilika da »rasvetlamo« liniju iz primera s Dekartom. Možda najvažniji od učinaka jezika, koji polaze od gramatike, biće baš kartezijansko uporište metafizike koje je glasno »čutalo« u naličju Fukoovog i Deridinog spora. Ukazujući da je tekst Dekartove filosofije u celini oslonjen na gramatiku, Niče je udario u logičko-gramatičko središte svih iluzija koje proizvodi stav *cogito ergo sum*. Razgradio je metafizičku zaveru između *misli* i *biti*, razotkrivši njenu gramatičku »dušu«, njen »zloduh« koji *cogito* svodi na prostu reč, prostu oznaku bez svog označenog. Fleksija -o jeste samo indeks našeg odnosa prema glagolu kao takvom, znak naše vere u gramatiku u kojoj -o ukazuje na neki subjekt. Pitanje subjekta u čije nas postojanje i identitet uverava jedino gramatika, zamenjujući stvarni za gramatički subjekt, ostaje otvoreno i uznemirujuće. Na pukoj veri, na gramatičkom učinku indoevropskih jezika zasnovan je Dekartov stav. Vere u gramatiku kao *veritas aeterna* jeste vera u subjekt, predikat i doatak. »Ja«, subjekt kao postojeći, upisano je već preko fleksije u *Cogito*. Svojevremeno najpouzdanija tačka filosofije, kartezijanski *Cogito*, Ničeova kritika je pokazala, samo je izraz gramatike i ništa više; u poslednjoj instanci, izraz metafizike koja hoće samu sebe da potvrdi, varirajući preko prividnih lutanja, nekoliko svojih velikih pojmova. Polazeći od gramatike, Niče je u najmanju ruku stavio u pitanje staro uverenje o identitetu subjekta izjavljivanja, subjekta koji pod određenim okolnostima, s određenim motivima i namerama, izjavljuje nešto, i subjekta izjave, subjekta o kome se izjavljuje. Subjekt je raspolućen, rasredišten. Markiravši tu pukotinu, Niče je između ostalih naslutio »dolinu cvetova« u koju danas seju moderna psihoanalitička teorija, savremena filosofija jezika, nova lingvistička istraživanja...

Beskonačno se okomljujući na savez jezika i metafizike, kome pečat udara gramatika, Niče je rodonačelnik mišljenja koje će jedinu čistinu ostaviti pesništvu, kao jezičkoj topografiji Dionisovih stranstvovanja. Raščinivši mesto »bivstvovanja« u procesu koji spreže gramatiku i metafiziku, on je temeljno opravdao dvostruko Hajdegerovo pitanje (iz *Uvoda u metafiziku*) gramatike i etimologije reči »bivstvovanje«, kao jedno i isto pitanje na čijem se nerazumevanju sazдалa metafizika, temeljno je opravdao pitanje gramatike kao prapitanje, pokazavši da ga metafizički govor nužno mora ostaviti bez odgovora.

NAPOMENE:

1 Prvo izdanje: *Folie et Délraison, Histoire de la folie à l'âge classique*, Plon 1961; novo dopunjeno izdanje: *Histoire de la folie à l'âge classique*, Gallimard 1972, str. 56-58.

2 Izvornik kojim sam se služio prilikom navodjenja dvojezično je izdanje (francuski i latinski tekst) *Presses Universitaires de France* iz 1963. U izvesnoj meri za prevod i gramatičko-semantički komentar zahvalnost dugujem Kseniji Maricki-Gadžanski. Razume se, na raspolaganju sam imao i postojeći prevod Tomislava Ladana.

3 Deridinu teoriju teksta i osnovu postupaka razgradnje (dekonstrukcije, diseminacije) izložio sam opširnije već u eseju *Ka genealogiji teksta*.

4 Zavisno već od stanovišta. »Manjak« odaje interes centra, jezičke glavnice, kapitala, koji svaki »višak« uzima za svoj učinak, a ne proizvod rada *drugog*, i utoliko ga razume i naziva »manjak« rada koji se kao »višak« vraća kapitalu. Upravo je takva Marksova dijalektika protivurečnosti *kapital-rad*. Više u ovome pravcu može se videti u knjigama Žana Bodrijara (Jean Baudrillard, *Pour une critique de l'économie politique du signe*, Pariz 1972) i Žan-Zozef Gua (Jean-Joseph Goux, *Economie et symbolique*, Pariz 1973).

5 Dekart je zaista sanjao i doživljavao ono što je kao svedočanstvo ostavio njegov biograf Bajje (Baillet).

6 Niče je došao do samog ruba: istina je postala idolom metafizike. Tako čak i mi, »bezbožnici i antimetafizičari«, čitamo u *Veseloj nauci*, »uzimamo svoju vatru s požara zapaljenog hiljadugodišnjom verom, onom hrišćanskom verom koja je i Platonova — da je bog istina, da je istina božanska«. Poricati boga, poricati metafiziku, tada znači i poricati samu nauku. Čitava će se istorija istine na kraju pokazati kao premoć i reprodukovanje teoloških pretpostavki, pa ćemo ih tako naći i u izučavanju i interpretiranju književnog dela, u obogatovanju umetničke istine.

7 Gotovo da bi se i čitav Hegelov sistem mogao razumeti kao ta egipatska piramida o kojoj na jednom drugom mestu u *Estetici* nalazimo: »Piramide, dostojne divljenja same za se, ipak se pretvaraju samo u proste kristale, u ljuštare koje u sebi skrivaju neko jezgro, duh nekog pokojnika, i koje su namenjene da očuvaju njegovu trajnu telesnost i njegov lik. Zbog toga sve njihovo značenje potiče od onog pokojnika koji se u njima izlaže...«

8 Martin Heidegger: *Nietzsche I, II*, G. Neske, Pflütingen 1961.

trenke

pero zubac

9.

Niz polje pevaju
sejmeni

sutonje psalme

10.

Šaputav šušti
ševar

Greč
grgolji

11.

Pršte pahulje
kiše

Snežni
slap

12.

Videh svoj beli
grob

Na Gori
Petrovoj

13.

Ptica u
krlatici

Cvrkutom
nadleće
polje

14.

Kao more moćna
je

Suza u dragom
oku

15.

Suv brest

Dete na ljujašci

Proleće

16.

Večer otvara
okna

Isti iz nas
dan

17.

Bele plahte na
vetru

Zmajevi
detinjstva

18.

Samotnika u
noći
ugledah

Povredih mu
samoću

19.

Ko je budan
sred noći

Deli moju
sumnju

... 1.

Košulja dečja na
vetru

Čelo rosi

... 2.

Na bridu brega
raspeće

Vetrokaz
zaljubljenih

... 3.

Moj dah ledi
okno

Napolju
leto

4.

Kao ruka na
ramenu

Reč
tvoja

5.

Dete u snu
ponavlja

Ne napisanu
pesmu

6.

Jato bresaka
s tržičke tezge

Leti u bašte

7.

Beloplet u tvojoj
kosi

Prosunčan
mraznik

8.

Kupinjak mrkih
mladeža

Pahulje na
noktima.

20.

*Latice leptira
u snegu*

*Slike iz
detinjstva*

21.

*Rasuo se niz
polje*

*Rasprolećen
kruh*

22.

*Tih usred zrelog
polja*

*Zaboraviću da
dišem*

23.

*Rembrant s belom
kapom
sanja u mom
snu*

24.

*Mrka pismena na
hartiji*

Svici pesme

25.

*Obrisah prah s
ramova*

*Noću je Velaskez
dorađivao
slike*

26.

*Žut list na
stolnjaku*

*Uramljena
jesen*

27.

*Videh jato ždralova
u tvojim
zenama*

*Dok sam
odlazio*

28.

*Modro jedro na
pučini*

*Košulja
prijatelja*

29.

*U sobi mrkne
sveća*

*Kako je netrajna
pomisao
na pesmu*

30.

*Upali goriljku
šutnje*

*Vreme je
bdenju.*

NUŽNO I SLUČAJNO

dušan pajin

I stara i nova ontologija smatra da ono bitno i važno mora biti nužno, i obrnuto — da je važno samo ono što se događa nužno. U staroj ontologiji to je kosmička ili prirodna nužnost, koju u Grčkoj izražavaju ananke, moira i logos, u Indiji karma i samsara, u Kini tao. U novovekovnoj ontologiji društvenog bitka to su velika istorijska kretanja, seobe naroda, klasne borbe, razvoj društva. Otuda je ceo sistem objašnjenja zasnovan na traženju i uočavanju nužnog, čak i tamo gde je tzv. povod za neka važna zbivanja slučajnan.

STVARALAŠTVO I SLUČAJNOST

Istorijsko objašnjenje je u toj merioubličeno prema ovome obrascu, da ponavlja formulu i tamo gde sâm predmet iziskuje znatno širi repertoar pristupa u objašnjavanju.

Na primer, ako treba objasniti delo nekog pisca ili naučnika, po pravilu se traže uzroci u vidu tradicije koja mu bredhodi, drugih autora koji su na njega uticali, životnih okolnosti koje su uslovile njegovo delo i ideje itd. Nikoga, s druge strane, ne interesuje sve ono što je objektivno otežavalo i onemogućavalo to delo, tj. ostavlja se po strani sve ono što nije (u pozitivnom smislu) uslovlilo delo, nego mu je čak stajalo nasuprot. Ovakvim odbirom stvari se lažan utisak o prošlosti. Tek pojedini istraživači hvataju onu unutrašnju nužnost, nasuprot spoljašnjoj, istorijskoj nužnosti, uočavajući situacije kada se delo ostvaruje, često nasuprot spoljašnjim okolnostima. Međutim, jedva da neko hvata i ono što deluje mimo ove dve nužnosti: slučajnosti koje dovode do bitnih zaokreta, ili čak konačno određuju smer i ishod. Objasnjenje se time ne bavi — to je, eventualno, stvar romansijera. Obaveza teorije da sve objasni, što je drugi naziv za nabiranje slučajnih nizova, isključuje, ne samo iz svog vidokruga, već i iz postojanja i »naučnosti«, sve ono što je neobjašnjivo (maime, neobjašnjivo ne postoji, a što postoji, mora biti objašnjivo). Kako primećuje Hauzer »pretpostavka da u umjetničkom stvaralaštvu svaki korak ima estetsku funkciju ili značenje, ili uopće objektivni „smisao“, izaziva privid nužnosti tamo gdje u stvarnosti vladaju slobodni izbor i slučaj« (14/57)!

Međutim, čak i tako razvijen pristup kao što je Hauzerov, koji odbacuje pogreške psihologizma, svodi objašnjenje na predispoziciju i situaciju. On dopušta da je sve u istoriji delo individuuuma (za mnoge je i ovo nedopustivo: pojedinci samo sprovede objektivnu nužnost, istorijsku umnost, ili providenje). Ali, individuumi se uvek nalaze u vremenski i prostorno određenoj situaciji i njihov stav je rezultat i njihove predispozicije i te situacije, kaže Hauzer (14/5). U stvari, to su najčešće samo dovođenja u vezu činjenica za koje ne možemo reći da ispunjavaju uslov dovoljnog razloga. Pored toga, postavlja se pitanje šta je sa stavovima i težnjama koje su suprotne predispozicijama — zašto čovek slabog vida hoće da bude slikar, a dečak slabih nogu fudbaler. Zašto ljudi ponekad donose odluke nasuprot situaciji.

Sopenhauerov pesimizam ne može se objasniti niti njegovim svadama s majkom, niti surevnjivošću prema uspesima Hegela. Koliko su takva objašnjenja u sebi protivrečna, vidi se po tome što će takva interpretacija zamerati Sopenhaueru na nedoslednosti ili cinizmu, jer je ponekad imao običaj da posle dobrog obeda govori o besmislu života. U stvari, njemu se zamera što se ne uklapa u objašnjenje — dakle, pesimista može biti samo onaj ko je siromašan i gladan.

Književnost Dostojevskog ne objašnjavaju ni muke tamnovanja, ni nevolje epilepsije. Ni jedno ni drugo ne kvalifikuje; niti je uzrok, niti uslov.

Sociološki gledano, nije bilo nikakvog posebnog razloga da Marks postane teoretičar proleterske revolucije, da se Kirkegard podruguje s teolozima i mirnim građanima, ili da Van Gog i Gogen postanu slikari. Marks je mogao naprosto postati advokat i ostati najpametniji član doktorskog kluba. Kirkegard je mogao postati gradsko spadaloo, Van Gog se mogao ubiti i bez slikanja, a Gogen ostati uspešni bankar.

Pojedini autori, koji uviđaju nedovoljnost socijalno-istorijskih objašnjenja, pribegavaju tumačenjima i razumevanju jednog dela na osnovu psihičkih predispozicija i životnih okolnosti. S razvojem psihologije i psihijatrije, čini se da kauzalna objašnjenja stvaralaštva dobijaju jednu zaobilaznu potporu.

Psihologija se sa svojim sistemom objašnjenja suprotstavljala istoricizmu i sociološkom redukcionizmu, ali je često i sama bila podložna redukcionizmu. To nije slučaj samo s manje talentovanim predstavnicima, koji, kad je npr. reč o zastupnicima psihoanalize, ceo svet prekrivaju svojim oralno-analno-falusnim shematizmom i sve entitete dele na simbole muškog, odnosno ženskog polnog organa, podsjećajući na onog vojnika iz vica, koga sve podseća na »ono«. Tome podležu i značajniji autori, a samo lični talenat tu ublažava posledice redukcionizma, do koga uvek dolazi kada se jednom teorijom hoće objasniti i ono što nadilazi njene pretpostavke. Pored psihoanalitičara, tome su bili skloni i pojedini kulturni antropolozi kojima je, kad su jednom nekritički ušli u terminologiju i obrasce psihologije i psihijatrije, izgledalo da su otkrili pravi ključ za konceptualizaciju materijala s kojim do tada nisu znali šta će.

Naročito je bilo velikih promašaja u objašnjavanju one stare zagonetke: stvaralaštva i talentovanog pojedinaca. Kao što se pojavila mogućnost da sada, naknadno, ustanovimo krvne grupe egipatskih mumija, tako je izgledalo da sve neobičnosti starih civilizacija i kulture možemo objasniti psihologijom ili psihijatrijom. Šamani su sada psihički neuravnotežene osobe, religijski reformatori su paranoidni shizofreničari, vojskovođe i tirani, sadisti i pervertiti, a filozofi i umetnici lude posebne vrste. Empeđokle pati od ludila veličine, a Sokrat je shizofreničar (on čuje unutarnji glas: demoniona, čak i razgovora s njim i povremeno pada u stupor — na primer, stoji satima ispred jednog grma). S tim u vezi, Hauzer

faktora — ljudima se činilo da bi razvoj i život izgubili smisao, ako bi se dopustilo da su zemlja i život na njoj nastali slučajno, da je čovek nastao slučajno. U mitu, nužnost je data u saodređenju i nameri mit-skih likova, u hrišćanstvu, božanskim stvaranjem i providenjem, a u novom veku očituje se kroz prirodne i društvene zakone. Pri tome, vazda se smatralo da nužnost vodi pobedi dobra na kraju. U mitu i religiji postoji sukob i borba likova koji predstavljaju dobro, odnosno zlo, s predviđanjima u korist prvih. Budući da hoće da odmeni mit i religiju, novi vek ne može izaći s manjim obećanjem, ali zapada u teškoće, pošto nije jasno kako se u različne prirodne i društvene zakone može ugraditi jedna eshatologija, a da se u najmanju ruku ne padne natrag na platonizam, gde ideja dobra saodređuje ukupno zbivanje.

Ovu teškoću najpre uočava Kant (pa govori o čistom i praktičnom umu). Hegel to pokušava da razreši ugrađujući ideju progressa u istoriju i stvarajući jedan doterani, dijalektizirani aristotelizam, vraća u nju providenje.

Za Hegela, istorija je nužno i umno napredovanje svesti o slobodi, vođeno božjim providenjem. Ali, istorija nije tle sreće, kaže on — periodi sreće su prazni listovi u njoj. No, neko se, ipak, morao zapitati šta će slobodnom čoveku nesreća, ili šta će nesrećnom čoveku sloboda?

Reč je o tome da ako identitet čoveka svedemo (ili on to sam učini) na njegov društveni identitet, dobijamo kreaturu koja nije ništa manje neslobodna nego što je to bila onda, kad je zajmila svoj identitet od totema, ili boga. U tome se ništa ne menja ni ako kažemo da taj čovek sam stvara istoriju i društvo — toteme i bogove je, takođe, sam stvorio. Varka počiva na tome što su sloboda i istina svedene na društvenu slobodu i istinu.

NAPOMENE:

1 A. Hauzer, *Filosofija povijesti umjetnosti*, Zagreb 1963.

2 R. Benedict, *Patterns of culture*, New York 1934.

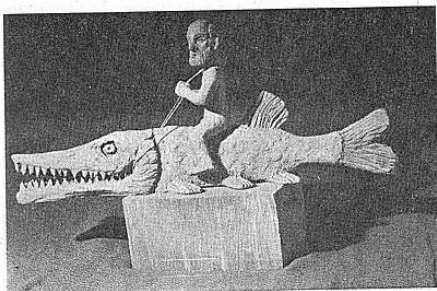
3 C. G. Jung, *Synchronicity*, Princeton 1973.

4 Po ishodu, totalna slučajnost bila bi jednaka totalnoj nužnosti, jer se na nju ne može uticati.

5 Inače pada ispod ravni za koju se novi vek izbio. Istina, kad to kažemo, mislimo na ono što je izdoreno na teorijskom planu. Praktično, po nizu pitanja novi vek jedva da se razlikuje od starog Egipta. Iako je uverenje da postoji život posle smrti mnogome potisnuto, mrtvac je još uvek svetinja, i novi vek balsamuje i stavlja u mauzoleje-piramide svoje zaslužne građane kao što su činili u faraonska vremena. Mi objašnjavamo praksu Egipćana njihovim verovanjima ili sujeverjima, no, ne znamo čime bi se mogla objasniti naša praksa.

6 J. Monod, *Chance & Necessity*, New York 1971.

7 G. V. F. Hegel, *Filosofija povijesti*, Zagreb 1966.

Ljuske naizgled zaboravljenog zmaja

tomaž kralj

Zmaja nismo nikad zaboravili.
Ostao nam je u sećanju i uvek
će živeti u sećanju našem.
Zato mlataru repom kada
se javi. Mnogo mlataru repom
i ponekad izgubi poneku ljusku.
Na svakoj ljusci zapisano je
bezbroj pesama.

1

Igra je vreme Sunca, svemir,
koji trepne svake godine.
Veselje se spušta s neba,
usamljenosti i smrti zaklinje.
U tome je skriven razlog.

Mrak je jutro večeri,
pomrčina je pribežište Zemlje.

2

U oblacima svesti je duša rock' n' rolla,
zvezde podele šarm prirode,
koje su nikle iz vremena, da se vrate,
kada zatreba menjati dom.
O Ome!

3

Sve to ću uraditi,
jer će takav postupak
sprečiti zemljotrese.
Priroda može samo
da mi se nasmeši i da kaže:
»S tobom je moja krv.«

4

Drveće mi je nekad govorilo:
jednostavno ponekad ne može. Ko će pasti
jednostavno ponekad ne može. Ko će pasti
moje magline i umotavati se
u Kumovu Slamu?

5

Kada se svet jutrom probudi,
kada otvori oči i pogleda oko sebe,
već mu se na usnama pojave zlatne reči,
koje se vrtlože prema nebu. »Gde je moj
nebeski ljubimac?« pita svet.

Ali kao da ga ništa ne čuje.

Ponekad dođem ali uvek
gledam gde stanem.

6

»Svaki božji odgovor neka je poslovice,«
zabrujalo je s neba. Poruka se
prelila u napev i napev u naličje.
Seljaci su s polja požurili kućama,
jer bilo je moko i detelina već je
najavljivala menjanje godišnjeg doba.

7

Hoćeš li da mi obrišeš govno s cipela?
Pa ti si mi brat i to zaslužuješ.

8

Znam, da mi na leđima može porasti
šuma, u kojoj je izlaz iz ovog sveta.
Propovednici su moje šumske jagode,
moje kretanje po orbitama koje
iziskuju dopadanje.

Meteori mogu biti samo ostaci
svemirske prašume, koja je oduvek
bivala ostacima svih postanaka.
Verovatno nije suvišno, da to znamo,
verovatno je sve u redu, ako to zaboravimo.

Jedini mozak, koji svetli
na Zemlji, moj je i nastao je
od globigerinskoga blata. Svi ostali
mozgovi na Zemlji tek su pokušaji
prodora preko empirijskog limita.

9

Kome su zvezde prijavile posao?
Onome, koji ne zna, da je prostor prostor
prostora.

10

Da li Marko zna nešto o njima,
što zoblju zublje srca?
Donose mu pokrajine,
koje zastiru magleni
zastori zadimljene svesti.

Uz put, koji rubi stakleni
zastor, odmarališta su za
voditelje.

Uz put, koji nikog ne zna,
drveće se prilagođava
zvezdanom vremenu susreta.

Motor što sakriva svoju snagu:
to je vihor, vikar sa Saturna.
Svoje podanike ne zanemaruje,
ne gradi žarebad, koja rolja
rub Galaksije, jer takva je
volja kuće Gospodnje —
kuće mira.

Preveo sa slovenačkog Franci Zagoričnik

se reč skriva u »neprisutno doba«, posvuda vlada noć u kojoj nema nikakvih međuodnosa i komunikacija, nikakve tektonike, već samo gluvoća bez zvuka i odjeka. Jezik, koji je tu pojmovan u najširem semiotičkom značenju reči, izgleda kao znakovni sistem u kulturi vizuelnih i audio-komunikacija, te daje svetu neophodno potrebnu jasnoću.

Ipak, poruka pesme se time ne okončava, već samo smisljeno udaljava u novi tematski opseg. Konstatovali smo da je jezik sadržaj i izraz različitosti oblika koji čine fenomenološku nomenklaturu sveta. Pesnički jezik, s kakvim se susrećemo u posmatranoj pesmi, nije, naravno, jezik tih oblika samih po sebi, već ih simbolično označava, onako kako izražava i odnose među njima, povezane u određeni niz ili kôd. Još više: poezija od tih simboličnih znakova i njihove prvobitne uredenosti, kakva važi u primarnom jeziku, gradi svoj niz, čini sasvim novu simboličku građu i njome označava svoje »posmatranje« koje nije ništa drugo do govor u jeziku izmenjenih oblika. Ipak, te nove složene jezičke forme, sa svojim leksičkim, metonimičkim, foničkim, akustičkim, sintaksičkim i drugim elementima, svaka-ko još uvek sadrže u sebi semantičko »sećanje« na ono što simbolično označavaju u primarnom jeziku. Tako se stvaraju zamršeni i zagonejni odnosi značenja, čija je glavna vrednost u tome što oblikuju novu tektoniku pre opisanog »posmatranja«, što se zatim iz njih porada specifična čulna informacija u kojoj su implicirani i elementi značenja empiričkog sveta, neposredne egzistencije koju pesnik simbolično označava. U pesmi se, prema tome, oblikuje veštački, simbolični, kvazirealni svet koji sa sobom nosi »sećanje« na empiričku istinu i, istovremeno, evocira neku nepoznatu, iskustveno neproverljivu drugu realnost čiji je smisao ili suština u transcendentnosti. Poezija tada predstavlja stvaranje novog sveta, složenog iz jezika, simboličke materije u kojoj su empirički i transcendentni obimi zapostavljeni, a gde se naspram njih formira estetska, čulno opažajna vrednost samih jezičkih formi od kojih je taj novi, veštački, simbolički, kvazirealni svet pesničkog teksta izgrađen.

Pesnički tekst, koji je označen ovakvom estetskom, težnjom, zato ne može biti ni veristička slika određenog iskustva, niti spekulativno označavanje i izricanje transcendentnog smisla ili suštine koja proističe iz tog iskustva ili egzistencije, već je i jedno i drugo, prisutno na imanentni način, odnosno onoliko koliko je sadržano u »sećanju« same simboličke strukture teksta i, naravno, ako se tako ili nekako drugačije ne aktualizuje u čitačevom kontaktu s pesmom.

Naš cilj je bio, pokušamo li sada da izvedemo zaključke iz konstatacija do kojih nas je dovela tematizacija našeg poslednjeg čitanja Pavlovićeve pesme, da upozorimo na više nerazdvojno povezanih smislenih komponenti njene poruke, u čemu se, bez sumnje, pokazuje njen veliki estetski učinak i tematska zgušnjost.

Istina je, pesma »prikazuje« svitanje u prirodi, a istovremeno kao svoj integralni element i distinkciju ispostavlja i rođenje govora, informacije; drugim rečima: u svitanju se porada jezik, pa se, stoga, u pesmi ne radi samo o opisu neke prirodne pojave, već i o uobličavanju toga trenutka kada svet nastupa iz mraka i mrlka u svetlost govora, dakle, trenutka kada se svet konstituiše. Naime, tek ga jezik iz potpunog odsustva dovodi u prisustvo, svitanje, bivanje. A ako ovu misao razvijamo još dalje: nije li baš *poiesis*, koji znači proizvođenje, stvaranje, izradu, pravljenje, delanje, onaj osnovni izvorni akt s kojim nam je u jeziku moguće proizvesti, izraditi i evocirati novi svet, tzv. estetsku istinu? Ta istina je sagrađena tako da sa simboličkim zahvatima jezika, koji je isprepletan u nove odnose značenja i forme, stvara estetski učinak kakav se rađa iz čuđenja nad tim inovacijama, čuđenja iz kojeg klija posebno stanje u čitačevoj komunikaciji s tekstem, što obično nazivamo novim senzibilitetom.

Pavlovićeve pesma nas, prema tome, vodi ka samom izvoru pesničke umetnosti, jer nam na svoj zagonejni simboličan način govori o samoj pesničkoj kreaciji. U pesničkom aktu jezik nastupa iz tišine, iz amorfности, a u njoj, ako ga posmatramo u svetlu estetskog doživljaja, dotiče i primarni jezik, menjajući se u govor, *in forma*, u jasnoću oblika, u estetsku egzistenciju kojoj više »ne smeta« mrak, pa je stoga ovaj trenutak, po svom učinku, lepoti i vrednosti, identičan svitanju u prirodi.

Tako je moguće dosadašnje čitanje pesme smisljeno dopuniti konstatacijom da nam se, sa svim onim što smo do sada rekli o njoj, otkriva, kao njena tema i samo rađanje poezije, koja je, kako smo utvrdili, sastavljena iz estetskih, čulnih senzacija i formi u jeziku. U tom rađanju krije se i ranije više puta pomenuta iracionalna, transcendentna supstanca pesme. Ili, još bolje rečeno: poezija (*poiesis*) je čudo iz kojeg nastaje egzistencija (pesničkog) sveta kojeg prethodno nije bilo. Koji je to osnovni pokret, ta energija koja uopšte budi poeziju, stvaranje, proizvodnju estetske istine, to ostaje tajna. Ono je zapravo i iracionalni preostatak prisutnog fenomenološkog opisa pesme i razmišljanja o njoj, odnosno transcendentna, racionalno neproverljiva sadržina njene poruke. Tako se na kraju, kao kvintesencija svih smislenih odnosa koje smo mogli otkriti u njoj, Pavlovićeve pesma otkriva kao osobita estetski delujuća apoteoza pesničke metafizike.

Preveo V. Despotov

dve pesme

ratko orozović

MARŠ IZ MOGA ŽIVOTA ILI OČAJNA LJUBAVNA PESMA

svako more ima svoje bure
svako bure svoje vino
svako vino svog pijanicu
i svaki pijanica svoju kafanu
u kafani prazna čaša čeka svoga robijaša

svako more ima svoje oseke i plime
ako vidiš nekad na požutelim novinama moje ime
prilepi marku pečat vremena i dalje pošalji me
ako me prepoznaš u vreme plime poljubi i ostavi me
video sam tog čoveka jeo je svoje ime i konja klimnu glavom
pozdravi me

svako more ima svoje ribe i soli
svako more ne ume da voli
svako more ima svoje neke reke
i horizonte u nama daleke
učili su me u školi da ljubav ne sme da boli

Svako more ima svoje bure
diogenu s prvog sprata skini mi se s vrata
preskače me život akrobata strah me hvata
izdaje me prostata i ne slušaju me više kućna vrata
idite dodavola u kafanu »Park« na čašicu bola
i marš iz mog života
ljubavi istorijo učiteljice života i gozbo nagota.

RATKO OROZOVIĆ KAO POJEDINAC I INSTITUCIJA

te burne romantične pijane noći
pokuca neko kao ja grobaru na vrata
stari grobar ustade
sporo kao smrt
sklopi svoje istrošene kosti
ko to kuca glupo reče
pesnik kritičar satiričar profesor reditelj
rekoh ja tom starom prijatelju smrti
kad vas je toliko — ne može — grobar reče
smrt ne radi ove noći
ali ja sam samo jedan u meni svet nepregledan
ratko orozović kao pojedinac i institucija
obavljam intelektualne usluge
pišem pesme priče scenarije eseje
filmske pozorišne kritike
songove humor satiru
režiram svoj život filmove drame
čitam kao profesor filosofije jelovnike knjige ljude
pročitani ste — ne lažite — grobar tiho reče
utonu u mrtvački san
ja pljunuh na svitajući dan
o besmrtno moje
stvari tako ne stoje
stvari u stvari leže
na smrtnog čoveka reže.

POEZIJA I JEZIK

(Tragom opštih mesta)

slavko gordić

Samo po sebi je razumljivo da svako razmišljanje o poeziji dodiruje pitanje jezika. Kako bi i moglo biti drukčije, kad već i ovlašna misao o čoveku neminovno nalaže razmišljanje o jeziku.

Poezija, ipak, nije veština jezika. Ni nega jezika, ili njegovo unapređivanje. Ni pronalazaštvo u jeziku. Ni istraživanje jezika.

Poezija nije ni osoben jezik, ili izbor iz jezika. Ni jedna njegova dimenzija, ili vidik.

Poezija katkad kanonizuje jezik, ali ona nije kanonizacija jezika. Ona redovno privileguje neke njegove aspekte i vidove, ali se ne može definisati selektivnom akcijom u jeziku.

Jezik poezije može biti lapidaran, ali i glagoljiv. Virtuozan, ali i hrapav. Rafinovan, ali i defektan. Slikovit, ali i kategoričan. Poezija može računati na unutrašnji intenzitet jezika, kao i na njegove »dekorativne« vrednosti.

Jezik nije poezija, mada u jeziku nema ničeg što ne može biti poezija.

Jezik, imanentnim obiljem i mogućim spojevima, svojim načelima i modelima, može biti ishodištem poetskog učinka, i bit poezije. Kao što i vanjezičke datosti mogu biti, a češće i jesu, osnov poezije.

Poetsko tvoraštvo i pronalazaštvo mogu biti jezičke vrste, ali i drukčije. Poezija nije uvek i nije samo opit s jezičkim gradivom. Elementima poetske igre, i činocima poetskog otkrića, redovno bivaju i način razmišljanja, percepcija, senzacija, slikovnost i imaginacija.

Mada je zamisliva pesma kao izliv osamostaljenog jezika, jezik poezije nije nužno »osion«. I nije nužno nadređen pesničkom doživljaju. Dominacija i »samovolja« jezika u pesmi samo je ekscenčna krajnost, nimalo nobičnija ni reda od svestlaša vanjezičkih elemenata (misao, slika) ili sličnih aspiracija parcijalnih jezičkih nivoa (zvuk, ritam).

Susret dveju reči, sam po sebi odbleskuje poetskom svetlošću i ima auru poetskog. Ali to vredi i za dve ideje, ili slike, u kojima se na nov i neponovljiv način obrazuje imaginativno-emotivni »reljef psihe«.

Rekoh: ideje, slike. Razume se, one tek u jeziku progledaju, ne pre njega ili bez njega. Pa ipak, to nije dovoljan razlog za definiciju poezije u prioritarnu jezičku dimenziju.

Jezik se ukazuje u najrazličitijim prizorima, i kako izvan književnosti, tako i u njoj samoj. Njime se ne može definisati ni jedan vid aktivnosti, pa ni poezija. Mada je on poeziji jedini materijal i sredstvo (ne predmet), i mada je veza poezije s jezikom izuzetno prisna.

Možda je život nemoguć bez vazduha, ili bez svetlosti. Ipak ga ne definišemo ni vazduhom ni svetlošću. Kiseonik i svetlost su uslov života, nagađam. Nije li te vrste veza između jezika i poezije?

Jezik, kao gradivo poezije, nije apstraktan i »netaknut«. Kao institucionalizovani sistem znakova, jezik ima i druge namene i primene, izvan poezije kao umetnosti reči.

Limija, boja i masa, pokret i zvuk, kao umetnički materijal, ukazuju se u devičanskoj čistoti. Jezik nikad nije nevin i neuzdan. Reč je opterećena značenjem, prinuđena da znači. Referencijalna, asocijativna i konotativna sila teže uvek povija jezički izraz u vankontekstualnom smeru. U pitanju je otpor materijala, što je možda zla sreća poezije (kao umetnosti). Ali i njena privilegija: samo poeziji je dato da dvoseklo i dvosmisleno izostrava i prelama svoja značenja, još na nivou celije (takva je njena anatomija), u okviru mikrokonteksta.

S druge strane, određenost i sviknutost jezičkih znakova nije, sama po sebi, prednost poezije pred drugim umetnostima: češće je to teško branjiv prilaz diskurzivnom, racionalnom, »problemskom«, neumetničkom načinu izražavanja.

Pa ipak, poeziju presudno ne određuje ni jezički hendikep ni jezička privilegija. Pesma nije prevashodno prizor jezika. Pesma je novina, pronalazak, uvid, otkriće o čovekovoj situaciji. Vid saznanja, možda i poseban vid saznanja. Brana vulgarizaciji senzibiliteta, možda i vrhovni oblik senzibiliteta. Elan imaginacije, možda prevashodno elan imaginacije.

Pesma je pamćenje i nagovest, upit i uput, misao o činu i čin sam. A sve to, najpre i najposle, na svetlu jezika, u jeziku samom. Što ne znači, nipošto, da je suštastvo poezije, i tajanstvo poezije, suštastvo i tajanstvo jezika.

Osvedočenje da se ne može razmišljati o poeziji izvan mišljenja o jeziku nije netačno, ali je trivijalno. Jer je, i kako rekospo, i misao o čoveku uvek misao o jeziku.

usamljen čovek gleda s brda pejzaž kraj reke

eftim kletnikov

Tih, opružen ispod kristalnog šumskog ruba
s brda posmatraš dole izduženi rečni somot
kako su promukli od vrele vrtoglavice
voćnjaci preko krhkih grana
podigli zgusnuto i eliptično prirodu.
Sve te to zbunjuje i mir tvoj je težak talog,
Pun magli, a čisto obojen, glava ti puca
dok umorno jato, koje traži obalu od nara,
zaluta u modrim promajama tvojih misli.
Znaš već: lažu te i voćnjaci i šume,
pa tako raskošno tužan pokušavaš ponovo
da osvojiš tihu pitominu Semenke
koja je pre tvog rođenja plastila polenovo more
među usnama onih kojima je početak poljubac bio,
a ti prineta žrtva na njegovom oltaru,
još neroden, držaše visoko iznad vazduha
preteški pehar njihove vrele krvi.
Divlja životinja tada šetaše florum
gde je na papratnom listu ispijala sunce
tvoje modre kapi koja je počela da miriše na meso.

Sada bi opet hteo da si zaključano zrno svetlosti
u razjapljenoj odaji semena
gde ti leži ptica zakopana u plodnom oblaku,
a ti bezbrizan u njemu napuknuto srce
ne predviđaš padanje i ljubasto spavaš.

Tako, a dole je voda koja od davnina peva.
Drvo koje vijori nad njom i počine
da joj brazda ravno ogledalo
(nema više bezbolnog poređenja za tvoje lice)
otvara se pola k suncu,
pola ka noći koja mu šalje vetar u korenu
da probudi tvoj uspavani dečji glas.
(Ah, jecanje koje potop stvara,
gde su zvezde obale koje ne mogu izdržati)

Tih, opružen ispod kristalnog šumskog ruba
posmatraš izduženo modro rečno staklo
voćnjake kojima skita crveni leptir —
i znaš, znaš da ti je suđeno
tihim spokojstvom ambare da puniš,
negde u kasnu jesen kad beli mesec
zađe iza žita tvoje krvi.

Voće koje će trunuti tada
samo će oseniti tvoje zlatno uspenije.
Mesto klokotanja potoka i zelenog lišća
pregršt nota zidaće kulu čiste melodije,
Nalakćen na planinu, neko će ti iskonskom lopatom
zakopati zvezde u srcu,
dok ćeš se ti, kao iskusno čedo senke,
kretati u nežnim prostorima mraka.
Voće će sasvim biti gnjilo, a senka će puštati lastar
kada će se sunce ponovo setiti tebe
kao čarobni dodirivač korenja.

Tvoja se ludost ne isplati. Tuga...
a zar radost nije teža od senovitog brda?

Skreni pogled, ostavi zahuktali pejzaž u dolji —
neka se slomi pod prezrelim korakom.
Tebi u srcu prezrevaju plodovi
i padaš, padaš na modrom somotu smrti.

S makedonskog preveo
Tomislav Stojanović

mladen srđan volarević

MERE

Da se uđe u trag lažovčinama
dovoljan je jedan pogled:
u očima Đure Pupavca,
što veština je zvana sastanak
bez poslednjih namera.
Kad zaborav je oproštaj,
kad blizu i daleko nisu granice,
kad gde i kada ne obuzimaju,
kad svaki dan je praznik,
kad srce nije podeljeno na komore,
kad povratak je odlazak,
kad sazrevanje je truljenje,
kad uzimanje postaje davanje,
kad cilj je nišan, pogodak promašaj,
kad priklana žrtva pobjegne,
kad nema pupka u rođenju,
pred naučnim uverenjem svesti
o golemoj genezi ljudskog stvora
kad zvuk i tišina su jedno,
a igla mudrosti — konac ludosti,
najbrže prolaze najglasniji vozovi:
po ubedenju Đure Pupavca.
Međutim, iznenađne godine 1955,
tek što je izustio prvu reč postojanja
da ustane i nekud pođe,
s Velebita se spustila zima
u njegove stogodišnje oči.

NA GODIŠNJICU SMRTI ĐURE PUPAVCA (1855—1955)

Već deset godina zatvorenih zenica
za svako novo poznanstvo,
zaboravljen na tavanu, uz kovane škrinje,
ambadorske halje, gusle, kubure,
jatangane, bezvredne novčanice i moljce,
s brestovom grančicom u rukama
rasteruje rojeve muva upljuvarki,
ostavljen od svih prijatelja
čuva pod pazuhom skrivena krila.
Ispod grube dlake biljca starac,
sad Ikar, miruje vezan svojim sećanjem.
A vreme je da se pođe kući.
U Beograd, Beč, Dubrovnik,
il'tu, u vatrenu kuću,
niz par stepenika do ognjišta,
gde slamaju se snegovi Velebita
i povratak se deli na mnoge rukavce.

1975. godine

NAČIN OGLEDANJA

Ja ne znam ko si, odakle si,
ni kakve su tvoje namere.
O tebi slušam dok samotno ćutim.
Možda sam te ugledao onomad
kad sam u Brankovoj ulici čekao,
čekao autobus — dočekao jutro;
kao crvljiva jabuka Beograd
ležao je na panonskoj tezgi.
Ali to je bilo tako davno
da više ne znam
da li sam se vraćao il'sam odlazio.
Tebi ne moram reći kuda.
A možda si ti mene gledao
stojeći iza slike bogorodice
u atinskom depou za kosti Vizantije.
Ali i to je bilo davno
i već se ne sećam zlata
koje je sipalo iz kose te žene.
U jedno siguran; ako ti znaš
da ćemo se nekad sresti,
tada u jednom glasu prozboriti,
samo me ne traži u mom stanu;
može se desiti da zalutaš nepovratno.

budimir žižović

GROMOVLJE ZA SAN

Glasnici oholi
dolaze tobož
prijetnjom zaogrnuti
od olujnih zaletišta
od vrole pučine
i koraljnih perjanica
gdje sudbine mnoge
avetinjski tavore
usoljene
al kišica njihova mutna
ni zrna soli noćas nema
već gromovi debelo rastaču
prosinačku mjenu
posve nenadano
drtmusaju trošne temelje
i poliježu
po plitkim tavanima
reknuti bi nešto
budnim dušama
niz ponoćne svode
stješnjene sve do izlokanih
visokih prozora
to drijemež
uljuljkuje uprkos sjećanjima
na neka topla
živahna djetinjstva
pa zastori
lako i spokojno
padaju.

LAICA MANIR

Modro tonirana
predvečerja
padaju niz
staroaustrijske fasade
a krošnje platana
mekoortaćem
utisnute u nebo
njeguju neonske hladovine
za plaholjublja
posve luckasta
uzročišta
draženo otključavaju
zaštitnička vrata
šetači hrle
širokokotnim šetalištima
i obiteljskim
smeđe toniranim
ovjekovječenjima
potkrađeni
gizdavi osmjesi
posustaše u hitrosti
vrijeme bijaše
zatvoriti radnje.

selimir radulović

OPET SIZIF

bog nije mrtav
on je bolestan inficiran
nemuzikalnošću istovjernika

samopouzdan sveprisutan ostao je
u sjeni bezglavog portreta
upakovan u omot operativnih pregleda

da lebdi u krvi sasušene
hrane u tkivu budućeg jezuita.

samoživ
posve skupljenih obrva poluotvorenih
očiju (svjestan jezivog smisla)

djelimično
neposrednih skica za portret

polumehanički zijev bestidnih urođenih
rekvizita (glasovni lament)
nabijeđenog opsjenara.

mekih koraka razgrnut
konačno frustriran s mekim
zubima koji miluju vratni dio
položaj mu nije određen srećom
ga i ne određuje bespovratno kratkovid
ipak je fokus pojednostavljenog mita
sijpljiva stopa somatskih izlaslina.

po orgiji
prepoznatljiv inertan nedovršenih
čula u pramenu stope u slijepoj
silueti razvija svoju polumisao ugao
oka ostavlja za nektar bujne biljke
još samo ritam mišića srca simbolično
boji strasnu figuru.

petru krdu

NA PUTU KA DOLINI OKA

Ulazimo pod nebo
što bolje
Bežimo od svilenkaste boli
pod tebe
pod mene

Svi pogledi traže
da mi krila zažare

Oko me poslalo
da srcu sećanja donosim sećanje

Lep mi put pada
po želji drvotom osušenoj

Lagano, lagano
stičiću
jer nije put
od jedne nizine

MELPOMENA

Htedoh da ovo vazdušno ostrvo gledam
Sećaš li se tri reči su prohujale od tada
Gledaj ga
Gledaj s vrha bućnog brda
Dolazi ruka jašući ogranj
Dolazi ruka na sunca padajuća

Od korova je ruka
od vetra ne

Od ptice još jednom zalutale u oblaku

Stojimo
Na trenutku što tone
Prepun ptica u letu

RAZBIJANJE VAZDUHA

Jonu Balanu

Svi oni koje je vetar grlio
Prošli su pod jednom zvezdom
Prošao sam i ja i ti ispod zvezde
Iznad srca iz moje priče
Svi smo bili anđeli u priči od gore
I vrela smo se pretvarali u dve rečite noći

A druge noći iz plavetnila
čuli smo pad neba
U gorkoj reči

S rumunskog prevela
Ileana Ursu

Dobar dan...
nebo za danas je radioaktivno
mladi gledači mjeseca i svileni građani
očekuju se loša probava vremena

Još samo danas putuju pospani teretnjaci
crno-bijela tehnika grada
viri iz minuta i otkucava
nestaje li to na kalendaru?

Pogled se diže i spušta
nebo iznad i ispod nas: našminkana umjetnina
žena u fotokopiranom stanju s gravidnim prstima
kreće se kroz nos pasaža

U moru je uhvaćena slana sirena
reče: silno ću razmnožit
pipave prste i proljetne sise dražulje

Sunce i dalje emitira staklo, u emisiji
u kojoj se čuje složen glas dahćuće spolnosti
mnogo sunaca na povoju noći
postaje nemirno u zlatnim ulošcima bombonjera

II

Putuju pospani teretnjaci
od grada do grada
stari grad je smeđe tonirani medvjed
učili smo u foto-grupi
medo je umoran

Susreli smo i Svetog Donata
na čajnim kolačićima u novogodišnjoj noći
no, njegov samostan nije stereo

Samo vi nastavite omladinskom ulicom
nizbrdo je caffè Mimoza
u njoj (Mimozi) miriše
a kad se miris rastoči
a kad se one pojavljuju
pipajući kroz zrak
onda su to bijele platnene ruže
u kućama skućene
u neboderu visoke
u prstima uvijek nove i nove
Baš nam je drago, pružamo joj ruku
moja draga
evo ti
iako mi je lijeva toplija
još uvijek budeš li srce
poklonit ću ti pleteno srce
uzbuđni namot rotora i taj
smiješni okoliš roto, koji
gledam
da bi mi još dugo poslije
ovaj pejzaž ostao u očima

Kakav bi život mogli podijeliti
samo
pusti mace sna, da predu
finu tkaninu i skupocjeni maraskino

III

Dobar dan...
u pripremi je nebo za danas
nebo za sutra...

Kloroform za svaki novi san
a jutro na prozoru kaže:
ja sam romantično oko puno kestenova
kaže:

naši su rastanci u ratovima
a obljud
u jutarnjim novinama

I na kraju
bilo kojem kraju
očekuje se porast naoblake
a zatim kiša

PONEKAD, DAN

Dolazi trenutak potpunog mira.
Cujem mu vlažna krila, raspoznajem mekano lišće.
Vidim ga kako gestikulira.
Trebalo bi da stanem da se radujem.
Da izađem na ulicu.
Da budem i osećam se slobodnim.
To je značajan čas.
Rekao bih, istorijski.
Da kažem veče, premalo je.
Ponekad, dan ne pretiče događaje.

1973.

OPIRE SE POGLEDU

Moj život se odvija u jednoj sobi.
Ponekad je osvetljena.
Uporno je posmatraju građani
kojima je dozvoljeno da gledaju.
Ona se slobodno opire pogledu.
Ona ne prevazilazi određenu veličinu.
Slobodno izmišlja, a naročito može biti jednolična.
Zastrašujuće usamljena,
prihvata postojanje vasseljene.

1973:

BEZ NEKOG NAROČITOG POVODA

Sklapa se knjiga i čovek ostaje isti.
Kuša tuge manje-više opravdane.
Kojе postoje bez nekog naročitoг povoda.
Jednako ljubi, jednako se buni.
Ponavlja obuzetosti i zadovoljstva.
Otkriva veličinu dela.

Knjiga opeva moć ogleдала.
Odjenom se budimo iz prijatnog,
teškog, grešnog lavirinta.
Jesenja nam kiša nenametljivo obasipa ramena.
Podne je prazno i nematerijalno,
žena u senci drveta.

Stara se uspomena poistovećuje s prostorom jednog stiha.
Mastilo vri ili se puši i prolazim
ulicom poput uzvišene statue konja.
Mora da je to potrebno vreme.

1973.

DOTAĆI, GREPSTI OKNO

Sunce izlazi i zalazi.
Ja sam svud oko njega, samo zato
da bih ga mogao pojmiti.
Dotaci, grepsti okno.
Odbiti neki pojam.
Skoro sam pošten.
Ovog časa, novi pesnici propadaju u stihu.

1973.

SNEBIVANJE OBIČNOG ČOVEKA

Napređujem na otadžbinskoj zemlji.
Poimam stid običnog čoveka.
Prošla krvoprolića.
Kost podivlja;
zvuk i sjaj, takođe.

Gledam kroz prozor kojem sam
ukidam prozirnost.
Govorim.
Znojim se.
Čovekova se duša meri najfinijim aparatima.

1974.